

LODE WALGRAVE^a

Reflecties over de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de criminologische wetenschap(per) (en andere maatschappijwetenschappen)

Panopticon, 35 (4), 288-301
© 2014 MAKLU | ISSN 0771-1409 | JULI 2014

^a Prof. dr. Emeritus, Leuvens Instituut voor Criminologie, Faculteit Rechtsgeleerdheid, KU Leuven (Corresp.: Lode.Walgrave@law.kuleuven.be).

ABSTRACT

Reflections on the social responsibility of criminology (and other social sciences)

All citizens, including social scientists, have to take responsibility for the quality of social life. This article explores how criminology can do so. Basically, three dimensions are advanced: (1) the intrinsic quality of the research methodology, which is wider than the traditional positivist approaches, (2) the autonomy of research, which does not exclude research in cooperation with governments, and (3) the commitment to the quality of social life, which is not contradictory to the concern for high level scientific research. The main social mission of criminological research is to feed the public democratic debate on crime and security issues in society.

Keywords: criminology, social ethical responsibility, democracy

Kernwoorden: criminologie, sociaalethische verantwoordelijkheid, democratie

Wetenschap wordt niet in een sociaalethisch vacuüm beoefend. Dat geldt zeker voor de sociale wetenschappen, en nog meer voor de criminologie. Grosso modo zijn daar drie lagen in te onderkennen.

De eerste laag is het criminologisch onderzoeksdomein zelf. De criminologie gaat over gedragingen en hun gevolgen, die wettelijk en vaak ook moreel verwerpelijk zijn, en onderzoekt praktijken en beleidsopties die onvermijdelijk ook een sociaalethische dimensie inhouden. De criminologie is doordrongen van sociaalethische betekenissen.

Op het tweede niveau regelt de deontologie de intern wetenschappelijke onderzoekspraktijk. Onlangs nog werden we geconfronteerd met deontologisch problematische praktijken door manipulatie van de onderzoeksresultaten of door het niet correct citeren van de geraadpleegde bronnen. Maar onderzoekers zijn ook gebonden door, bijvoorbeeld, de rechten van de onderzochte subjecten; zij mogen hen niet onder druk zetten om mee te werken en zij moeten hun privacy respecteren.

Extern wetenschappelijke ethiek, ten slotte, reflecteert over de maatschappelijke positie van het wetenschappelijk onderzoek en de rol daarin van de onderzoeker. De draagwijdte van het werk van de criminoloog is niet politiek-ideologisch neutraal.

Het wordt gebruikt en het versterkt of geeft aanleiding tot bepaalde beleidskeuzen en praktijken. Criminologen moeten zich daarvan bewust zijn.

Dat geldt natuurlijk ook voor andere wetenschappen, zeker de sociale wetenschappen. Economen, bijvoorbeeld, werken veel met cijfers en wekken daardoor de indruk van objectiviteit, maar het volstaat in de media de 'wetenschappelijk gestuurde' opinies en stellingen van diverse economen te lezen om te zien dat waardekeuzen zwaar doorwegen in de economische wetenschap; cf. Keynesianen die de economie weer op gang willen trekken door de vraag te stimuleren vs. Friedman-boys met een haast religieus geloof in de vrije markt.

Dit artikel gaat over de extern wetenschappelijke sociaalethische verantwoordelijkheid van de onderzoeker in de criminologie. Deze is echter onverbrekelijk verbonden met de sociaalethische dimensie in het criminologische domein zelf. En daar gaan we nu eerst even op in.

Nog een korte waarschuwing vooraf. Een wetenschapper die zich sociaalethisch 'out' begeeft zich op glad ijs. Hij/zij kan een visie formuleren en beargumenteren, in de hoop een platform te vinden voor een bredere gemeenschappelijke reflectie op het thema. Maar het blijft een persoonlijke visie, vertrekkend van een eigen intuïtie, en dus kwetsbaar. Misschien kunnen emeriti die niets meer te verliezen hebben zich daarin wat verder wagen.

De sociaalethische dimensies in het criminologische domein

Het criminologische onderzoeksveld ligt op het kruispunt van normatieve wetenschappen en gedragswetenschappen (PETERS & WALGRAVE, 2000).

In *Crime and Morality* (2000) schrijft Hans BOUTELLIER dat criminaliteit hoe dan ook een morele connotatie heeft. '... it expresses disapproval that has been objectified by law. In other words, criminality has a moral significance' (p. 2). Wie zich wetens en willens iemand anders' goed toe-eigent of onrechtmatig geweld pleegt, maar ook wie te snel rijdt of belastingsfraude pleegt, begaat een daad die hem/haar buiten de wettelijk bepaalde gemeenschap van burgers plaatst en in principe brengt hij/zij daardoor het goede functioneren van onze samenleving in gevaar. Dat is een moreel afkeurenswaardige daad.

Het beleid ten aanzien van criminaliteit is doordrongen van sociaalethisch gefundeerde beleidskeuzen. '... if criminal justice institutions are at the heart of criminology, ..., then the links between academic work and moral and political choices are inescapable' schrijft SMITH (2014). Nemen we bijvoorbeeld de balans tussen de defensieve preventie, gebaseerd op controle en vrijheidsbeperking van mogelijke risicosituaties en -groepen, en de offensieve preventie, uitgaande van positieve maatregelen ter bevordering van de maatschappelijke perspectieven van (bepaalde) doelgroepen (DE CAUTER, 1999). Gemakshalve wordt dan gesteld dat beide soorten van preventie nodig zijn, maar het probleem is hoe ze zich tot elkaar moeten verhouden. Zogenaamd 'evidence based' onderzoek kan daarover geen uitsluitsel geven. Een beslissende 'evidence base' is onhaalbaar. Daarenboven volstaan instrumentele argumenten nooit om een beleid uit te stippelen. Even belangrijk zijn de sociaalethische uitgangspunten.

Geheel in de traditie van DURKHEIM is BOUTELLIER van mening dat het strafrecht de collectieve moraliteit uitdrukt (2000). Ook voor DUFF (2001) ligt het verschil tussen een civielrechtelijke en een strafrechtelijke overtreding in het feit dat de eerste gaat over schade en onrechtmatigheid en de tweede over een moreel kwaad. Deze stelling suggereert een overlap tussen strafrecht en moraliteit. Maar dat is verre van evident.

Het roept ten minste drie vragen op: 1) bestaat er een moreel kwaad, los van schade aan medemensen in de brede zin van het woord?; 2) is het strafrecht de uitdrukking van de verwerping van dat morele kwaad?; en 3) is de bestraffing de enig mogelijke wijze om verwerping van het kwade uit te drukken?

Hoe kunnen we het kwade definiëren? Bestaan er categorische imperatieven (KANT) die intrinsiek verbonden zijn aan ons mens-zijn? FREUD en DURKHEIM, twee godfathers van de gedragswetenschappen, legden de grondslagen van een wetenschappelijke traditie die ethische systemen ontdeed van hun dogmatische aard en hen terugbracht tot pragmatische systemen om ons samenleven leefbaar te houden. De verwerping van het kwaad berust op een pragmatische aversie voor wat we ervaren als een bedreiging voor ons persoonlijk en sociaal leven en ons comfort. Ten gronde berusten ethische categorieën op een vorm van eigenbelang. Maar eigenbelang kan ook sociaal worden ingevuld (PUTNAM, 2001; BLOOMFIELD, 2008).

Het is moeilijk vol te houden dat het strafrecht de afkeer voor het morele kwaad uitdrukt. Natuurlijk worden een aantal verbodsbepalingen gedragen door een morele consensus over wat niet tolereerbaar is, maar dat is niet zo voor allemaal. Veel ervan zijn pragmatische regels om de sociale interacties te vrijwaren, of om belangen van invloedrijke deelpopulaties te beschermen. In bepaalde regimes zijn sommige strafrechtelijke bepalingen zelf moreel erg betwistbaar. Omgekeerd zijn zeker niet alle immorele daden strafrechtelijk vervolgbaar. « Le crime ne blesse les sentiments que d'une façon secondaire et dérivée. Primitivement, ce sont les intérêts qu'il lèse » schreef MAXWELL al in 1914 (cit. in DEBUYST, 1990, 357).

Gerechtelijke straffen worden aangewend in gelijk welk politiek systeem, ook in de meest dictatoriale regimes. Strafrecht is een machtsmiddel om afkeuring uit te drukken, eventueel om conformiteit af te dwingen, maar het lijkt in grote mate neutraal over de waarden die het afdwingt. Voor FOUCAULT (1975) is het strafrecht niets meer dan een disciplineringsysteem. In de 'actuarial justice' opvatting, zoals beschreven door FEELEY en SIMON (1992), zijn de strafmaat en de pakkans niets anders dan een soort 'prijzbepaling'.

Alleszins blijkt dat de relatie tussen moraliteit en strafrecht veel minder rechtlijnig is dan in een bepaalde retoriek wordt voorgehouden. Moraliteit dringt in het strafrecht slechts gedeeltelijk en selectief door. En dat is een goede zaak. Mocht het strafrecht alle gedragingen vervolgen die door de machthebbers immoreel worden geacht, dan zouden we terecht komen in een vorm van ethisch absolutisme. Het zou een soort Talibanisering van onze samenleving veroorzaken, wat de verwezenlijkingen van de Verlichting op de helling zou zetten.

Maar dat wil niet zeggen dat het strafrecht sociaalethisch niet relevant is. Het moet zelf voorwerp worden van sociaalethische overwegingen. Vragen moeten worden gesteld over de afgedwongen wetsorde. Waarom, bijvoorbeeld, staat het strafrecht vooral ter verdediging van de openbare orde, individuele fysieke integriteit en eigendom, en dient ze veel minder andere waarden als sociale vrede, solidariteit en sociale en economische rechtvaardigheid? En de opkomst van het herstelrecht stelt het uitgangspunt van het strafrecht zelf in vraag: kan de maatschappelijke afkeuring van een gedrag enkel worden uitgedrukt bij middel van de straf?

1 Over het strafbegrip zelf bestaat discussie. Ik beschouw de straf als een intentionele leedtoevoeging opgelegd als antwoord op een onaanvaardbaar geacht gedrag.

Sociale ethiek en verantwoordelijkheid

We hebben geen andere keuze dan samen te leven. Maar we hebben wel invloed op de wijze waarop we samen leven. Mijn gedrag heeft onvermijdelijk gevolgen voor de medemensen. Dat van de medemensen heeft gevolgen voor mij. Die wederzijdse afhankelijkheid geeft ons het recht om van elkaar 'correct' gedrag te eisen. In de filosofie van LEVINAS, bijvoorbeeld, houdt de ontmoeting met de andere een onafwendbare uitnodiging in om ethisch te handelen. Ik kan de andere zien doorheen mijn eigen visies en belangen of ik kan de 'altérité' van de andere erkennen en daarnaar handelen (LEVINAS, 1966). Dat is het uitgangspunt van de sociale ethiek. Ik kan ongeremd gaan voor mijn eigenbelang of ik kan ook rekening houden met het belang van mijn medemensen. De vrijheid mijn eigen keuzen te kunnen maken plaatst mij voor mijn sociaalethische verantwoordelijkheid.

Een cruciale vraag in het ethische debat is of het nastreven van eigenbelang compatibel is met het morele handelen (BLOOMFIELD, 2008). Sommigen denken dat sociaal-ethische regels onvermijdelijk tegen het eigenbelang ingaan en dat er dus opgelegde regels nodig zijn om sociale omgangsregels af te dwingen. Maar anderen vinden dat een grote congruentie kan bestaan tussen 'morality and self-interest'. 'Once we have a proper understanding of morality and of the nature of individual interests, we will see that morality and self-interest can never in fact conflict' (SCHEFFLER, 2008, 117).

Elk individu heeft er belang bij te leven in een goed draaiende samenleving. Het is dus in ons eigen belang te investeren in de kwaliteit van het sociale en maatschappelijk leven. PUTNAM schrijft dat goed burgerschap niet het gevolg is van 'some impossibly idealistic rule of selflessness, but rather because we pursued self-interest rightly understood' (2000, 135). De politieke socioloog BARBER zoekt 'how to resolve the war of private interests through the creation of public interest' met het oog op 'civic and moral liberty that can transcend the natural and negative freedom of solitary beasts' (2003, 13). Zelfs de neurowetenschapper CACIOPPO komt tot de conclusie dat 'the driving force of our advance as a species has not been our tendency to be brutally self-interested, but our ability to be socially cooperative' (2009, 55).

Elders heb ikzelf 'common self-interest' (gemeenschappelijk eigenbelang) beschreven als het kernbegrip voor een ethiek die ten dienste staat van het eigenbelang door bij te dragen tot de kwaliteit van het sociale leven (WALGRAVE, 2008, 68-100). Voor de consequente liberale denkers of voor de uitgesproken communautaristen lijkt het een contradictie in de termen.

Het communautarisme benadrukt dat we in ons denken, streven, oordelen, lijden en genieten gestuurd worden door onze inbedding in de gemeenschap. Het liberalisme stelt daartegenover dat we eigen levens hebben, behoeften en doelstellingen die we met een zo groot mogelijke vrijheid willen nastreven, los van interferenties door anderen. Vrijheid is het hoogste goed dat ons toelaat origineel en creatief te zijn.

De idee van het gemeenschappelijk eigenbelang stelt dat het in mijn belang is deel uit te maken van een samenleving die mij en mijn medeburgers zoveel mogelijk ruimte geeft, met respect voor pluralisme en met solidariteit voor wie het moeilijk heeft. Ik investeer in het samen leven omdat ik hoop zoveel mogelijk voordeel te behalen uit een goed functionerende samenleving. Maar het is meer dan eigenbelang, omdat ook anderen dezelfde investering doen en daar profiteren we allemaal van. We hebben allemaal voordeel bij een vlot sociaal verkeer waarin iedereen elkaar respecteert; we hebben allemaal belang bij een goede verstandhouding tussen werkgevers en werknemers, tussen atheïsten, Christenen, Joden en Moslims.

De intuïtie van het gemeenschappelijk eigenbelang is de kern van een sociaalethische opvatting, een visie op wat sociaal goed en niet goed is, welk gedrag wenselijk is en niet wenselijk. Maar het is geen evident gegeven. Het is een groeiproces. Al in KOHLBERGS klassiek geworden theorie van de morele ontwikkeling, bijvoorbeeld, is te zien dat zeer jonge kinderen oorspronkelijk enkel welzijn voor zichzelf nastreven en pas geleidelijk uitgroeien tot een sociaal wezen, waarin ook het oordeel van anderen een belangrijke dimensie wordt (KOHLBERG, 1976). Morele ontwikkeling kan worden bevorderd en georiënteerd door opvoeding en doorheen het hele sociale verkeer. Of, zoals SCHEFFLER schrijft: 'Achieving convergence between morality and self-interest is in part a social and political task' (2008, 120).

Het concept 'dominion', zoals voorgesteld door BRAITHWAITE en PETTIT (1990), is een goede sociaal-politieke vertaling van deze visie. Het dominion is het geheel van de rechten en vrijheden waarover we zeker zijn. Het gaat dus niet enkel om de wettelijk vastgelegde rechten en vrijheden, maar ook om het subjectieve vertrouwen dat de staat en de medeburgers deze zullen respecteren. De dimensie 'assurance' in het dominion doet sterk denken aan wat PUTNAM 'trust' noemt als essentieel onderdeel van het sociale kapitaal (PUTNAM, 1993). Volgens PUTNAM is een zekere mate van basisvertrouwen tussen de burgers onderling en in de overheid noodzakelijk om een democratie behoorlijk te laten functioneren. De mate waarin ik erop kan vertrouwen dat de overheid en mijn medeburgers mijn rechten en vrijheden respecteren bepaalt de mate waarin ik ten volle gebruik kan maken van mijn mentaal en sociaal territorium. De vrijheid heeft dus ook een sociale dimensie. Wij beschikken maar over een verzekerd territorium voor zover de anderen het mede erkennen en waarborgen. De andere is een solidaire bondgenoot in de voortdurende poging tot uitbreiding van onderling gewaarborgde rechten en vrijheden. Daardoor is het dominion ook niet enkel een subjectief individueel gevoel, het is ook een collectief goed.

Het sociaalethische ideaal (utopie) is dat alle leden van de samenleving zich in zo'n visie inschakelen door te allen tijde respect te betonen voor de anderen, ongeacht de grote verscheidenheid in opvattingen, cultuur en leefwijzen; door zich solidair op te stellen met de maatschappelijk kwetsbaren en anderen die in nood zijn; door hun verantwoordelijkheid actief op te nemen ter verdediging van het respect en ter bevordering van de solidariteit (WALGRAVE, 2008).

De maatschappelijke verantwoordelijkheid van onderzoekers in de criminologie

Ook de (sociale) wetenschappen dragen hun deel van de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het sociale leven. Voor criminologen is het huidige sociaal-culturele klimaat daarbij een bijzondere uitdaging.

Hoewel erg genuanceerd moet worden gedacht over de mate van 'publieke punitiviteit' en de relatie ervan tot het criminele beleid (GREEN, 2009), bestaan er toch veel aanduidingen van dat het beleid de laatste jaren repressiever is geworden, gedragen of vooruitgestuwd door mainstream media. Het is mogelijk dat het ook door het brede publiek wordt gesteund, maar dat is niet zeker. ROBERTS en HOUGH, bijvoorbeeld, besluiten hun uitgebreid overzicht van onderzoek dat 'het publiek' wel vasthoudt aan de notie van straf, maar de voorkeur geeft aan creatieve niet-carcerale alternatieven (ROBERTS & HOUGH, 2002). Een recent breed opgezet onderzoek in de Scandinavische landen liet zien dat een goed geïnformeerd publiek minder punitief ingesteld is dan politici beweren (THAM, 2013). Wellicht schreeuwen de repressieve stemmen het hardste

en krijgen ze de ruimste weerklank in media die, om commerciële redenen, graag simpele – simplistische – boodschappen uitsturen.

Alleszins lijken leidinggevende politici ervan uit te gaan dat de meerderheid van de bevolking een hardere aanpak van misdaad wenst, en stemmen ze hun beleid daarop af. Dat wordt ‘penal populism’ genoemd. ‘A populist penal agenda emerges not from a set of political beliefs about the nature of people and society but from the preferences of political ‘consumers’ – the electorate’ (ROBERTS *et al.*, 2003, 66).

Een populistisch strafbeleid werkt het onveiligheidsgevoel niet weg. Het onveiligheidsgevoel berust immers op een existentiële onzekerheid. Analisten als BAUMAN (2000), WACQUANT (1999), YOUNG (1999) en anderen stellen dat de onzekerheid wordt veroorzaakt door de ongebreidelde kapitalistische globalisering. De burgers en hun verheiden verliezen de greep op de concrete bestaansvoorwaarden, waardoor alle houvast teloor gaat. BOUTELLIER ziet het positiever. Voor hem is de acute veiligheidsbehoefte onder meer toe te schrijven aan het vitalisme², een toegenomen drang naar vrijheidsbeleving in de postmoderne mens. Het vrijheidsstreven laat vaste morele en andere zekerheden los en dat leidt tot overgevoeligheid voor onzekerheid en risico’s. ‘In de risicomaatschappij wordt niet gestreefd naar het goede, maar naar het voorkomen van het kwade’ (BOUTELLIER, 2002, 45). Het is een ‘utopisch verlangen naar het samenvallen van maximale vrijheid en optimale bescherming’ (*ibid.*, 3).

Maar de oorlog tegen terrorisme, misdaad en onbehoorlijk gedrag kan niet worden gewonnen en het is ook geen remedie tegen het onveiligheidsgevoel. De manifeste onmacht van de overheid om de onverzadigbare dorst naar veiligheid helemaal te lessen leidt bij de bevolking tot een toenemend ongenoegen over de democratische instellingen (STENSON & EDWARDS, 2001) en verhoogt de aantrekkelijkheid van extreem rechtse autoritaire en/of populistische strekkingen.

Voor criminologen stelt zich de vraag of ze als ‘objectieve wetenschappers’ aan de zijlijn blijven staan en ‘de slagen tellen’, dan wel of ze als verantwoordelijke burgers mee nadenken over hoe het onverzadigbare onveiligheidsgevoelen en de emoties die ermee gepaard gaan ‘safe for democracy’ kunnen worden gehouden (LOADER, 2011).

Eerder al beschreef ik in *Panopticon* de mogelijke opties die voor de criminologie open blijven (WALGRAVE, 2009).

‘Goed onderzoek’ doen, natuurlijk, maar wat is ‘goed onderzoek’?

Het doel van wetenschap is kennis te produceren die kan gedeeld worden. Gedeelde kennis is essentieel omdat het een platform biedt voor gemeenschappelijke reflectie en actie. De gemeenschappelijkheid van kennis wordt opgebouwd door de methode. De wetenschappelijke methode is cruciaal in elke intellectuele activiteit die de status van wetenschappelijkheid inroept. Door de explicitering van de gebruikte methode houdt de wetenschapper de persoonlijke voorkeuren en intuïties onder controle en maakt hij/zij de demarches ook controleerbaar voor anderen.

Algemeen wordt de positivistische onderzoeksmethode als de meest geldende beschouwd, omdat elke stap erin controleerbaar is. Bij een aantal collega’s schiet de voorkeur voor de positivistische methoden door, omdat ze enkel deze methode als echt

2 Voor BOUTELLIER is de toenemende zorg over veiligheid ten minste ook gedeeltelijk te verklaren door de werkelijk toegenomen risico’s, inbegrepen stijging van criminaliteit. Dat is niet evident. De beschikbare cijfers wijzen zeker niet eenduidig op meer criminaliteit. Het is een bijzonder moeilijke kwestie de perceptie los te maken van de werkelijk gepleegde criminaliteit. Maar te lang moeten we bij dat debat ook niet blijven staan. Er is meer dan criminaliteit genoeg om blijvende aandacht te rechtvaardigen voor de preventie en aanpak ervan (en om criminologen aan het werk te houden).

wetenschappelijk aanvaarden (FARRINGTON, 1991). Het ruikt naar een vorm van methodologisch imperialisme en berust op twee fouten: het overschat de verworven kennis door ze als 'objectief' te omschrijven, en het houdt een aantal essentiële dimensies uit de menselijke bestaansconditie uit het wetenschapsvizier.

Ook de positivistische methodologie levert geen objectieve kennis op. De sociale wetenschappen opereren in de werkelijkheid met een oneindige variatie in situaties, individuele levenslopen, ervaringen, invloeden, motivaties en verwachtingen, waarin de bestudeerde subjecten eigen behoeften en rechten hebben. Wetenschappelijk onderzoek kan niet anders dan deze zeer complexe realiteit te herleiden tot enkele meetbare dimensies en variabelen, gestuurd door concepten, theorieën en hypothesen die sociale constructies zijn, en geen objectieve data. Zelfs de meest gecompliceerde en bewonderenswaardige statistische gymnastiek kan niet verhinderen dat het pad van wetenschappelijk onderzoek geplaveid is met subjectieve inbreng en interpretaties.

De wetenschappelijke meerwaarde ligt niet in de productie van 'objectieve feiten'. De meerwaarde is dat de probleemstellingen los komen van de onmiddellijke belangengerichtheid en dat de wetenschappelijke methoden systematisch en controleerbaar zijn. Daardoor kunnen wetenschappelijke besluiten een ruimer en beter onderbouwd overzicht en inzicht bieden dan de sensatiezoekende media, het eenzijdig geïnformeerde publiek, electoraal kwetsbare politici en praktijkwerkers die niet anders kunnen dan zich te laten leiden door hun grondige, doch eenzijdige ervaring.

Komt daarbij dat een exclusieve voorkeur voor de positivistische onderzoeksmethodologie belangrijke dimensies in de problematiek van criminaliteit, onveiligheidsgevoel en criminaliteitsbeleid uit het criminologische vizier houdt.

Bijvoorbeeld: zoals daarnet al vermeld, laat een aanzienlijke hoeveelheid goede wetenschappelijke literatuur zien dat het onveiligheidsgevoel en de roep om meer straf niet in een simpel lineair verband staan met het risico op slachtofferschap. Ze berusten op diepliggende sociaaleconomische en culturele ontwikkelingen. Ook dat moet voorwerp blijven van onderzoek. Maar in die studies zijn de mogelijkheden van de positiefwetenschappelijke methodologie beperkt. Dat laat meer ruimte over voor persoonlijke keuzen en interpretaties van de onderzoeker (DAEMS, 2008). En toch moeten deze studies worden gemaakt, want ze zijn fundamenteel om het huidige strafpopulistische klimaat te kunnen begrijpen. En het zou onwetenschappelijk zijn het strafpopulistische klimaat te aanvaarden als 'taken-for-granted'.

Het zijn niet de kwantitatieve empirische studies, hoe indrukwekkend ook, die diepgaande invloed hebben uitgeoefend op de criminologie als wetenschapspraktijk of op het inzicht in de criminologische thema's. Hoewel ze meestal gebruik maken van relevant empirisch materiaal, zijn het vooral wijze, brede, erudiete analyses die het criminologisch onderzoek richting hebben gegeven. Zonder een BRAITHWAITE OF GARLAND, bijvoorbeeld, zou de criminologie helemaal anders en wellicht minder relevant zijn geweest. Het onderzoeksdomein mag niet worden beperkt omwille van één bepaalde methodologische benadering. Het komt erop aan, omgekeerd, de meest geschikte methodologie te zoeken voor de studie van de relevante onderzoeksvragen. Zo niet zou de criminoloog zijn zoals degene die zijn polshorloge in het donker verloren is, maar toch onder de straatlantaarn gaat zoeken, omdat het daar klaarder is.

De eerste verantwoordelijkheid van de criminologie is dus inderdaad in te staan voor een zo groot mogelijke kwaliteit van het onderzoek. En dat hangt in grote mate af van een gedegen wetenschappelijke methodologie. Maar dat is veel meer dan een puur positief-wetenschappelijke benadering. Criminologie moet een breed gamma van onderzoeksmethoden hanteren, inclusief maatschappelijke analyses en historische

studies, en kwalitatieve benaderingen. Dat is nodig voor een beter inzicht in het criminologische veld en voor de contextualisering, oriëntering en verdieping van de resultaten van het positivistische empirische werk.

Een expertise-criminologie verschaalt de democratie

In het huidige klimaat van veiligheidsobsessie doen overheden vaak beroep op criminologische expertise. Het lijkt een win-win situatie. Voor de overheden gaat er een suggestie van uit dat hun beleid 'evidence based' is, dus boven alle discussie verheven. Voor criminologen levert het toegang op tot bijkomende of soms zelfs essentiële financiering. Men zou het natuurlijk ook het meest democratisch kunnen noemen dat criminologen zich ten dienste stellen van de democratisch verkozen overheid. Meer 'down to earth' is de redenering dat de onderzoekers return moeten leveren voor de overheid die hen financiert (WILES, 2002). Sommigen zien de criminologie dan ook terugkeren tot het statuut van een expertisewetenschap over misdaad en misdaadbestrijding, ten dienste van de overheid. De criminologie maakt dan integraal deel uit van het 'criminality-complex' (GARLAND, 2001).

GARLAND omschreef het voorwerp van de criminologie als 'a state-defined social problem and the means by which that problem is managed' (GARLAND, 2008, 25). Er is dus niets mis mee dat de criminologie ook focust op problemen zoals die door de overheid en het publiek worden aan gevoeld. Maar de criminologie mag zich daartoe niet beperken. Criminologie moet meer zijn dan wat ik 'embedded criminology' heb genoemd (WALGRAVE, 2008; 2011). Zoals 'embedded war journalists' hun berichtgeving inschakelen in de militaire logica en de militaire beweringen als de waarheid aanvaarden, zo ook werken 'embedded criminologists' binnen de contouren van het heersende strafbeleid en aanvaarden ze de probleemdefinities van de overheid als de werkelijke problemen. 'Social sciences and political elites have all too often indulged themselves in this form of hypocrisy', schrijft BARBER daarover (2003, 154).

De relatie tussen criminologisch onderzoek en beleid is complex. Behalve op technische uitvoeringsaspecten is de korte termijn impact van criminologen op het beleid meestal zeer beperkt. Ten gronde is het vaak omgekeerd. De overheid gebruikt de criminologie (en andere sociale wetenschappen) vaak als een menu, waarin beleidsmakers kiezen wat het beste smaakt voor hun politieke honger. Dan selecteren of manipuleren ze door selectieve financiering het onderzoek dat het meeste steun biedt voor hun beleidsopties die al op voorhand zijn genomen. De resultaten van dergelijk onderzoek worden dan voorgesteld als een 'objectieve' wetenschappelijke basis voor hun 'evidence based' beleid, onweerlegbaar, verheven boven alle debat. Regeringen hebben de neiging de onderzoeksresultaten die hen welgevallig zijn naar voor te schuiven als wat BARBER (2003) 'independent grounds for judgement' noemt.

Daarom al werd geargumenterd dat de zogenaamde 'evidence' veel minder evident is dan gesuggereerd (zie ook BURSSSENS, 2007). Maar daarenboven wordt het democratische debat erdoor uitgehold. In de democratische discussie gaat het niet over de technische kwaliteit van de elektronische beveiliging van risicospots, maar over de vraag tot hoever een dergelijke technische beveiliging kan gaan. Een thema in de verkiezingen is niet het regime in de gesloten voorzieningen voor jongeren, wel of er nog bijkomende gesloten plaatsen nodig zijn. Wetenschappelijk onderzoek kan daarvoor materiaal en argumenten opleveren, maar uiteindelijk gaat het over een appreciatie van de voor- en nadelen. En dan begint de democratie te spelen. Het is enkel wanneer ruimte is voor verantwoordelijkheid en respectvol overleg tussen verschillende visies en opties,

zonder dat een consensus wordt opgedrongen, dat democratie echte waarde heeft (BARBER, 2003, 129).

Vanzelfsprekend kan criminologisch onderzoek in overheidsopdracht zeer respectabel zijn. Maar te nauwe samenwerking kan verstikkend zijn. SCHÖCH (2013) citeert KERNER uitvoerig over het gevaar van 'Autonomieverlies' (verlies van autonomie) en onderzoekt enkele voorwaarden om daar het hoofd aan te bieden. Onderzoek kan maar echt wetenschappelijk zijn als het autonoom kan werken en gebruik kan maken van het volledige gamma van de al beschikbare bruikbare wetenschappelijke visies en resultaten (SCHÖCH, 2013). In die zin blijft het nodig de zeer specifieke vraag van de overheid te overstijgen en ook oog te hebben voor de bredere macrosociale, economische en culturele fundamenten van de huidige problemen. 'Even if criminology does feed directly into specific government initiatives, it must also aim to create the conditions for a wider, more critical and more constructive debate' (SMITH, 2014, 5). En enkel door ruime publicatie, ook van de criminologische onderzoeksresultaten in overheidsopdracht, kan het wetenschappelijk onderzoek bijdragen tot het democratische debat over hoe om te gaan met criminaliteit, de onderliggende existentiële onzekerheid en de complexe oorzaken ervan.

Een te sterk ingebedde criminologie die aan deze voorwaarden onvoldoende beantwoordt dreigt mee te spelen in een samenleving die verhardt en steeds verder wegdrijft van zorg voor solidariteit en sociale rechtvaardigheid, en die, integendeel, steeds meer groepen uitsluit. Zo'n criminologie riskeert een technische wetenschap van sociale uitsluiting te worden.

Politieke opties berusten niet enkel op technische informatie, maar ook, en vooral, op sociaalethische en ideologische keuzen, en die moeten niet worden voorgelegd aan wetenschappelijke experts, maar aan de democratische instellingen en aan het publiek. Maar dat publiek moet zoveel mogelijk worden geïnformeerd over kansen en gevaren van het gevoerde beleid en over de alternatieve mogelijkheden. En dat kan enkel met een autonoom, maatschappelijk betrokken maatschappijwetenschappelijk onderzoek.

Voor een autonome, maatschappelijk betrokken criminologie

In een democratisch bestel is het legitiem dat de politieke beleidsverantwoordelijken herverkozen willen worden. Het is dus ook evident dat zij rekening houden met de signalen van hun potentiële kiezers. Maar wat zijn 'de signalen van de kiezers'? Is wat in de pers wordt verspreid echt de mening van de bevolking? De 'signalen van de bevolking' zijn te diffuus om er meteen concrete beleidslijnen uit af te leiden. Het beleid moet de 'ongekamde' opinies en kreten niet achternalopen, maar ermee aan de slag gaan om een weloverwogen visie te ontwikkelen op het probleem en de mogelijkheden om er wat aan te doen. De wijze waarop dat gebeurt is een toetssteen voor de kwaliteit van onze democratie.

Onze maatschappijen hangen tussen populisme en echte democratie. In een populistische retoriek blijft het perspectief zeer kort, gericht op onmiddellijk waarneembare voordelen, zonder veel overzicht of sociaalethische overwegingen. In een goed werkende democratie ontwikkelt de overheid een beleid in dialoog met wat 'aan de basis' leeft. Maar die basis moet dan goed zijn geïnformeerd, ook over de lange termijn, en betrokken worden in de sociaalethische dimensie die in elk beleid aanwezig is (BARBER, 2003; LOADER, 2011). Zo niet onttaardt een democratie tot een populistische arena van strijd tussen tegengestelde eigenbelangen, waarin het recht van de sterkste uiteindelijk geldt.

De fratsen van de Tea Party in de Verenigde Staten zijn er een zeer mooi voorbeeld van (ik kies bewust een voorbeeld dat verder van ons bed ligt).

Criminologie moet het democratische debat voeden

Hier ligt een taak voor de sociale wetenschappen. Ze moeten het maatschappelijk debat voeden met goede, systematische en korte-termijn-overstijgende informatie over maatschappelijke problemen en hun mogelijke oplossingen. Zoals daarnet al duidelijk gemaakt, kan niet worden verwacht dat wetenschap definitief kan bewijzen welke factoren de criminaliteit veroorzaken, noch objectief aanwijzen 'what works'. De meerwaarde van een wetenschappelijke benadering is dat de probleemstellingen los komen van de onmiddellijke belangengerichtheid en dat de wetenschappelijke methoden systematisch en controleerbaar zijn. Daardoor kunnen de wetenschappelijke besluiten een ruimer en beter onderbouwd overzicht bieden dan de andere deelnemers aan het publieke debat. En dat is essentieel om het niveau van slogantaal of van impressies te overstijgen.

Een criminologie die haar maatschappelijke verantwoordelijkheid ten volle opneemt moet los komen uit haar verankering in het dagdagelijkse beleid en het beleid zelf in vraag blijven stellen. Deze criminologie informeert niet enkel overheden, maar is ook gericht tot het publiek. Er is nood aan 'an assertive public criminology' (CURRIE, 2007), een criminologie die haar wetenschappelijke data en vragen inbrengt in het openbare debat over criminaliteit en veiligheidsbeleid, ook als het daarbij ingaat tegen de mainstream in de media en de politiek. 'As criminologists, we have tools, theoretically and methodologically, to give reasonable and trustworthy descriptions and explanations for the crime problem, ... We can also analyse why people hold punitive attitudes and the political and structural reasons why parties of law and order have appeared in Europe over recent decades' (THAM, 2013, 391). De criminologie heeft deze rol in het verleden vaak vervuld. Veel van de algemeen bekende (maar niet steeds algemeen aanvaarde) visies op misdaad en misdaadbestrijding berusten op criminologisch werk, zoals bijvoorbeeld de gebrekkige waarde van de geregistreerde misdaad om de werkelijk gepleegde misdrijven te kennen; de sociale uitsluiting als een voedingsbodem voor criminaliteit; de catastrofale effecten van negatieve vooroordelen en stigmatisering op de delinquentie en de interventie; de povere effectiviteit van het straf a priorisme in het maatschappelijk antwoord op criminaliteit; de nood aan sociaal beleid als basis voor een adequate preventie; de mogelijkheden van herstelrecht. De criminologie moet dat nog steeds blijven doen en bijvoorbeeld blijven hameren op de grote complexiteit van de criminaliteits- en onveiligheidsproblemen en op de uitzichtloosheid van de punitieve escalatie.

Over 'politieke correctheid'

Deze paragraaf gaat in op een actueel politiek-ideologische discussie. In het huidige klimaat krijgen criminologen die ingaan tegen de mainstream vaak het verwijt dat ze 'politiek correct' willen zijn. Criminologen kunnen niet anders dan vraagtekens plaatsen bij bijvoorbeeld de suggestie dat er een duidelijk verschil bestaat tussen 'de criminelen' en ons, de normalen; de stelling dat de drugsproblematiek streng strafrechtelijk moeten worden aangepakt omdat ze veel criminaliteit veroorzaakt; het geloof dat tegen de 'toenemende zware jeugdcriminaliteit' vooral een strengere, meer bestraffende aanpak past. Deze veel te ongenueanceerde uitgangspunten zijn in

de media zo goed als gemeengoed geworden en inspireren een belangrijk deel van het beleid. In feite zijn dergelijke simplismen voor het ogenblik veel meer 'politiek correct' dan de overwegingen dat straatcriminaliteit in grote mate berust op sociale uitsluiting en gebrek aan perspectieven; dat het drugsprobleem vooral als een gezondheidsrisico moeten worden gezien; dat de toename van jeugdcriminaliteit minstens evenzeer een kwestie is van perceptie en dat de aanpak ervan meer moet steunen op het bieden van maatschappelijke perspectieven dan op afschrikking en repressie.

Een voorbeeld. RAINE beweert dat meting van hartslag en hersenonderzoek voor ongeveer 50% in staat zijn om criminaliteit te voorspellen (2013). RAINES boek ligt in de lijn van het werk van WILSON en HERRNSTEIN (1985) dat een kleine dertig jaar geleden al de aandacht trok op de individuele biologische factoren die bijdragen tot criminaliteit. Maar RAINE biedt geen antwoord op de wetenschappelijke vragen die toen al werden opgeroepen over de definitie van 'criminaliteit', over de methodologische kwaliteit van een groot deel van het gepresenteerde materiaal en zelfs over het uitgangspunt dat een sterk onderscheid maakt tussen biologische en sociologische factoren. De sociaalethische dimensie van RAINES werk wordt overduidelijk als hij pleit voor screening van jonge kinderen, gevolgd door eventuele biosociale interventies. Het is natuurlijk niet de eerste keer dat wetenschappers dromen van 'early detection and prevention' (LOEBER & FARRINGTON, 1998). Die droom is doordrongen van een human engineering idee dat wellicht nooit realiseerbaar is, en in de huidige stand van zaken alleszins niet kan worden waargemaakt. Er zijn nog veel te veel 'valse positieven' en het risico op stigmatisering is zeer groot (BURSSENS & GORIS, 2011).

Een ander voorbeeld. In oktober 2013 werd de wijk Meulenberg in Houthalen-Helchteren opgeschrikt door zware rellen waarbij één agent ernstig werd gewond. De oorspronkelijke reactie daarop van de overheid en de politie was zeer militant. In enigszins verhitte taal liet men weten dat 'men zich zou niet laten doen' en dat alles er zou aan worden gedaan om 'de relschoppers' aan te pakken. Een reportage in Terzake waarin ook de lokale jongeren aan het woord werden gelaten werd door de procureur van Hasselt als 'onverantwoord' afgewezen. Middenin het verhitte taalgebruik wezen twee criminologen, VAN CRAEN en PLEYSIER, op de politiepraktijk in Chicago, sterk geïnspireerd door het 'procedural justice' model (2013). Uitvoerig onderzoek heeft inderdaad aangetoond dat politieoptreden dat daarmee rekening houdt een veel meer ontspannen en constructieve relatie kan opbouwen met het publiek, inbegrepen jongeren uit randgroepen (TYLER, 2011). Daarmee wezen VAN CRAEN en PLEYSIER er subtiel op dat de rellen in Meulenberg toch ook een aanleiding moeten zijn om het politieoptreden zelf in vraag te stellen en in de toekomst te verbeteren.

Zijn dat 'politiek correcte' bedenkingen vanuit de 'linkse kerk', of gaat het om terechte wetenschappelijke en sociaalethische overwegingen? Eigenlijk is politieke correctheid voor wetenschappers geen criterium. Wetenschappelijke correctheid is dat wel. En wetenschappelijk correct is het de vraagstellingen open te houden en zich niet te laten leiden door populistische mainstream. Om echt 'persuasive' te zijn moet de criminologie haar eigen wetenschappelijke weg gaan, maar blijven waken over de wetenschappelijke kwaliteit. 'It is the craftman-like, controlled and controllable approach, that differentiates the criminologist's voice from other voices on the topic...' (DAEMS, 2008, 252).

Conclusie

Het is niet omdat de onderzoeker lid is van het wetenschappelijk forum dat hij/zij ophoudt lid te zijn van de samenleving. De sociaalethische verwachting is dan dat ook de onderzoeker zijn bijdrage levert tot de kwaliteit van het samen leven. Met andere woorden, de kwaliteit van het onderzoek mag/moet ook worden afgewogen op zijn waarde voor het sociale leven.

De criminologie betreft een onderzoeksveld waar de samenleving op verdediging speelt. Rechten en vrijheden worden er bedreigd of geschonden, plichten worden niet nagekomen. De onrust over de dreigingen en de verontwaardiging over de schendingen lokken emoties uit die contraproductief kunnen zijn voor de kwaliteit van ons samenleven. De emoties zijn reëel en moeten niet ontkend of onderdrukt worden, zoals in de strafrechtsbedeling, maar ze mogen ook niet de vrije loop krijgen, zoals vaak in een populistisch beleid (KARSTEDT, LOADER & STRANG, 2011). Het is zaak de emoties ernstig te nemen en een betekenis te geven om er een visie en een beleid uit af te leiden die de kwaliteit van het samenleven ten goede komen. Een beleid dat het 'gemeenschappelijk eigenbelang' als doel heeft, uitgaande van respect, gemotiveerd door solidariteit en gedreven door een besef van actieve verantwoordelijkheid.

In een wereld die gedomineerd wordt door een ongebreidelde strijd om macht en individuele welvaart kan de criminologie niet aan de kant blijven staan. De criminologie die ik me als ideaal voorstel, streeft drie waarden na: de kwaliteit van de gebruikte onderzoeksmethoden, de autonomie van het wetenschappelijk werken en de betrokkenheid op de kwaliteit van het samen leven (WALGRAVE, 2008).

Methodologische kwaliteit bevat ook goed systematisch kwantitatief onderzoek. Maar als het enkel dat is en het monopolie opeist van wetenschappelijkheid, dan wordt het een soort charlatanisme. Het belooft wat het niet kan geven en verhuult de onmogelijkheid achter een waas van ingewikkelde, moeilijk begrijpbare en magisch-aandoende bewerkingen.

Het streven naar autonomie voor criminologisch onderzoek houdt geen verwerping in van het onderzoek in overheidsopdracht. Maar als criminologie enkel embedded criminology zou zijn, dan riskeert het een soort technische wetenschap te worden van de sociale uitsluiting en medeplichtig te zijn aan de uitholling van het democratisch debat over criminaliteit, onveiligheid en veiligheidsbeleid.

Een maatschappelijke betrokkenheid van het onderzoek en de onderzoekers staat niet in tegenstelling tot het cruciale belang van wetenschappelijke kwaliteit. Maar wetenschappers zijn ook sociale wezens. Het kan niet anders dan dat er een verband bestaat tussen wat zij (sociaalethisch geïnspireerd) hopen, wat zij (theoretisch georiënteerd) vermoeden en wat zij (methodologisch gebaseerd) vinden. Zij moeten duidelijk zijn over wat ze hopen, wat ze vermoeden en wat ze gevonden hebben (en hoe).

Ook de keuze om binnen de officiële krijtlijnen te werken en 'niet aan politiek te doen' is een ideologische en politieke keuze: de probleemdefinities te aanvaarden zoals ze door de macht is bepaald en bij te dragen tot een beter functioneren van de bestaande machtsverhoudingen, ook al zijn deze eventueel onevenwichtig. Vijftien jaar geleden schreef ik het al: een waarden-loze criminologie is waardeloos (WALGRAVE, 1998). En dat geldt nog steeds.

Referenties

- BARBER, B. (2003). *Strong Democracy. Participatory politics for a new age*. Berkeley: Univ. California Press, 20th anniversary edition.
- BAUMAN, Z. (2000). Social Uses of Law and Order. In D. GARLAND & R. SPARKS (eds.), *Criminology and Social Theory*. Oxford: Oxford University Press, 23-46.
- BLOOMFIELD, P. (ed.) (2008). *Morality and Self-Interest*. Oxford: Oxford Univ. Press.
- BOUTELLIER, H. (2000). *Crime and Morality. The Significance of Criminal Justice in Post-Modern Culture*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- BRAITHWAITE, J. & PETTIT, PH. (1990). *Not Just Desert. A Republican Theory of Criminal Justice*. Oxford: Oxford University Press.
- BURSENS, D. (2008). Hoe evident is evidence based beleid? *Alert* (3), 52-63.
- BURSENS, D. & GORIS, P. (2011). Ik heb het nog zo gezegd. Op de grens van predictie onderzoek en preventie. In I. AERTSEN, T. DAEMS, A. HAAREN, F. HUTSEBAUT & J. MAESSCHALCK, *Deviant wetenschap. Het domein van de criminologie*. Leuven: Acco, 137-145.
- CACIOPPO, J.T. & PATRICK, W. (2008). *Loneliness. Human Nature and the Need for Social Connection*. New York/London: W.W. Norton Company.
- CURRIE, E. (2007). Against marginality. Arguments for a public criminology. *Theoretical Criminology*, 11(2), 175-190.
- DAEMS, T. (2008). *Making Sense of Penal Change*. Oxford: Oxford Univ. Press.
- DE CAUTER, F. (1990). *Methodiek van de preventieve projectwerking*. Leuven: Acco.
- DEBUYST, C. (1990). Pour introduire une histoire de la criminologie: les problématiques de départ. *Déviance et Société*, 4, 347-376.
- DUFF, A. (2001). *Punishment, Communication and Community*. Oxford: Oxford University Press.
- FARRINGTON, D. (1991). The English Criminological Utopia has Arrived. In J. JUNGER-TAS & I. SAGEL-GRANDE (eds.), *Criminology in the 21st Century*. Leuven: Garant.
- FEELEY, M. & SIMON, J. (1992). The new penology: notes on the emerging strategy of corrections and its implications. *Criminology*, 30(4), 451-471.
- FOUCAULT, M. (1975). *Surveiller et Punir*. Paris: Gallimard.
- GARLAND, D. (2001). *The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.
- GREEN, D. (2009). Feeding Wolves. Punitiveness and Culture. *European J. of Criminology*, 6(6), 517-536.
- KARSTEDT, S., LOADER, I. & STRANG, H. (eds.) (2011). *Emotions, Crime and Justice*. Oxford: Hart.
- KOHLBERG, L. (1976). Moral stages and moralization. In T. LICKONA (ed.), *Moral Development and Behavior: Theory, Research and Social Issues*. New York: Holt, Rinehart & Winston, 31-53.
- LEVINAS, E. (1966). *De totaliteit en het oneindige: essay over de exterioriteit*. Rotterdam: Lemniscaat. Vertaald uit het Frans: Totalité et infini: essai sur l'extériorité (1961).
- LOADER, I. (2011). Playing with fire? Democracy and the emotions of Crime and Punishment. In S. KARSTEDT, I. LOADER & H. STRANG (eds.), *Emotions, Crime and Justice*. Oxford: Hart, 347-361.
- LOEBER, R. & FARRINGTON, D. (1998). *Serious and violent juvenile offenders: risk factors and successful interventions*. London: Sage.
- PETERS, T. & WALGRAVE, L. (2000). Criminologie op een kruispunt van wegen? Tussen beleidsdienende techniek of wetenschappelijke ontplooiing. In J. VANDERBORGH, J. VANACKER & E. MAES (eds.), *Criminologie. De Wetenschap, de mens*. Brussel: Politeia, 29-43.

- PUTNAM, R. (1993). *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton (NJ): Princeton University Press.
- PUTNAM, R. (2000). *Bowling Alone*. New York: Simon and Schuster.
- RAINE, A. (2013). *The anatomy of violence. The biological roots of crime*. New York: Pantheon Books.
- ROBERTS, J. & HOUGH, M. (2002). Public Attitudes to punishment: the context. In J. ROBERTS & M. HOUGH (eds.), *Changing attitudes to punishment. Public opinion, crime and justice*. Cullompton (UK): Willan Publishing, 1-14.
- ROBERTS, J., STALANS, L., INDERMAUR D. & HOUGH, M. (2003). *Penal Populism and Public Opinion. Lessons from Five Countries*. Oxford: Oxford University Press.
- SCHIEFFLER, T. (2008). Potential Congruence. In P. BLOOMFIELD (ed.), *Morality and Self-Interest*. Oxford: Oxford Univ. Press, 117-135.
- SCHÖCH, H. (2013). Angewandte Kriminologie. In K. BOERS, TH. FELTES, J. KINZIG, L. SHERMAN, F. STRENG & G. TRÜG (eds.), *Kriminologie-Kriminalpolitik-Strafrecht. Festschrift für Hans-Jürgen Kerner*. Tübingen: Morh-Siebeck, 207-220.
- SMITH, D. (2014). Wider and deeper: the future of criminology in Europe. *European J. of Criminology*, 11(1), 3-22.
- STENSON, K. & EDWARDS, A. (2001). Rethinking crime control in advanced liberal government: the 'third way' and the return to the local. In K. STENSON & R. SULLIVAN (eds.), *Crime, Risk and Justice. The Politics of Crime Control in Liberal Democracies*. Cullompton (UK): Willan Publishing, 68-86.
- THAM, H. (2013). Law and order from below or from above? The challenge for criminologists. *European J. of Criminology*, 10(4), 387-393.
- TYLER, T. (2011). Trust and legitimacy. Policing in the USA and Europe. *European J. of Criminology*, 8(4), 254-266.
- VAN CRAEN, M. & PLEYSIER, S. (2013). Meulenbergh kan leren van Chicago. *Opinie, De Morgen* 18 oktober, 10-11.
- WACQUANT, L. (1999). *Les Prisons de la Misère*. Paris: Liber, Raison d'agir.
- WALGRAVE, L. (1998). Criminologie: tussen wetenschap en ideologie, of wetenschap én ideologie? Waarden-loze criminologie is waardeloos. In G. VAN DEN HEUVEL & R. VAN SWAANINGEN (eds.), *Criminaliteit en sociale rechtvaardigheid*. Nijmegen: Ars Aequi Libri, 87-102.
- WALGRAVE, L. (2008). Criminology as I see it ideally. Address delivered by Em. Prof. Lode WALGRAVE on the occasion of his receipt of the 2008 European Criminology Award, Edinburgh 5 Sept. 2008. *Newsletter of the European Society of Criminology*, 7, (3).
- WALGRAVE, L. (2009). Criminologie en strafrechtelijk beleid. Locomotieftekst in W. BRUGEMAN, E. DE WREE, J. GOETHALS, P. PONSAERS, P. VAN CALSTER, T. VANDER BEKEN & G. VERMEULEN (eds.), *Van pionier naar onmisbaar. Over 30 jaar Panopticon*. Antwerpen/Apeldoorn: Maklu, 524-554.
- WILES, P. (2002). Criminology in the twenty-first century: public good or private interest? *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 55(1), 31-34.
- WILSON, J. & HERRNSTEIN, R. (1985). *Crime and human Nature. The Definitive Study of the Causes of Crime*. New York: Simon & Schuster.
- YOUNG, J. (1999). *The Exclusive Society*. London: Sage.